

Elemente de mediere muzicală în concertul educativ pentru copii.

Rolul activităților chinestezice

Rezumat

Concertul educativ pentru copii are o istorie veche de peste un secol, în timp ce medierea muzicală s-a dezvoltat ca domeniu de sine stătător abia în ultimele decenii. Acest nou domeniu de profesionalizare facilitează apropierea unui public novice de operele muzicale; metodele și practicile medierii muzicale face astăzi parte integrantă din conceperea și prezentarea concertului educativ.

Studiul nostru sintetizează experiența câștigată în șase ani de activitate continuă ca dirijor și moderator al concertelor educative pentru copii din cadrul programului educativ *Do Re Mi Start!* al Academiei Naționale de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca și aprofundează analiza concertelor prin compararea lor cu rezultatele literaturii științifice de specialitate și cu un număr de exemple de bună practică în domeniul medierii muzicale și al concertului educativ. Demersul a fost motivat de dorința personală de a evidenția cerințele pe care trebuie să le îndeplinească un concert conceput și prezentat pentru copiii de astăzi, în așa fel încât un astfel de eveniment să reprezinte atât o manifestare valoroasă din punct de vedere muzical-pedagogic, cât și un eveniment atractiv pentru public.

Alcătuirea unui concert educativ, care se deosebește în formatul său de un concert obișnuit cu repertoriu clasic, se sprijină pe trei piloane principale: repertoriul muzical, moderarea și componenta vizuală. Prezentul studiu s-a concentrat asupra moderării, în cadrul căreia are loc în concert procesul de mediere, examinând și sistematizând elementele de mediere muzicală și evidențiind mai ales rolul activităților chinestezice.

În prezentarea domeniului medierii muzicale și a profilului profesional al mediatorului muzical (Capitolul 2) au fost prezentate și diferite oferte educaționale pentru formarea mediatorilor muzicali. Un accent deosebit a fost pus pe necesitatea dobândirii de competențe de mediere de către interpreți, care vor trebui să comunice din ce în ce mai mult cu publicul, nu numai ca interpreți al partiturii și ai intențiilor muzicale ale compozitorului, ci și ca mediatorii cu ajutorul cărora publicul intră în lumea muzicii. Pentru publicul de vârstă școlară interpretul-mediator nu înlocuiește cadrul didactic de specialitate, iar colaborarea

dintre școli și organizatorii de concert educativ este vitală pentru o educație muzicală de succes.

După o scurtă prezentare a concertului educativ (Capitolul 3), a istoriei acestuia și a transformărilor care au avut loc în ultimele decenii, în care aceste concerte au cunoscut atât o creștere numerică semnificativă cât și schimbări calitative majore, capitolul 4 investighează diferitele elemente care trebuie să intre în alcătuirea unui concert pentru copii. Conceperea și elaborarea unui concert educativ este un proces complex care necesită analiza a multiple aspecte, a căror combinație bine gândită contribuie atât la succesul concertului la public, cât și la valoarea instructiv-educativă a manifestării. Punctul de pornire al concepției concertului trebuie să fie întotdeauna un set de obiective muzical-pedagogice pe care concertul își propune să le atingă, după care este definită tema concertului și modul în care este abordată această temă, respectiv este ales un titlu atractiv corespunzător. Alegerea repertoriului, elaborarea moderării, și adăugarea chibzuită a unor elemente vizuale, care să satisfacă cerințele unei generații crescute într-o societate dominată de stimuli vizuali, îndeplinindu-și însă mereu funcția de a facilita înțelegerea muzicii, trebuie să ia în considerare vârsta publicului și să fie bazată pe cunoașterea caracteristicilor acesteia, mai ales în ceea ce privește preferințele muzicale și capacitatea de concentrare a atenției.

Moderarea concertului educativ modern include elemente de mediere muzicală variate, de la simpla explicație verbală la activități complexe cu participarea publicului, menite să faciliteze înțelegerea muzicii, să mențină atenția publicului și să dea concertului un format atrăgător, astfel încât publicul novice să își dorească să participe și la alte manifestări similare. Pe baza analizei literaturii de specialitate, și mai ales a multiple exemple de bună practică de pretutindeni, ca și a experienței de dirijor și moderator a numeroase programe pentru copii, am propus o clasificare proprie a elementelor de mediere muzicală care pot fi folosite în cadrul moderării unui concert educativ (Capitolul 5): explicația verbală și dialogul cu publicul, exemple muzicale, audiția comparată, activități de focalizare a atenției auditive, activități de modelare a unor aspecte ale muzicii, activități de participare în interpretare. În activitățile de modelare, publicul simulează unul dintre aspectele muzicale caracteristice ale piesei pe care urmează să o asculte, ceea ce facilitează înțelegerea intuitivă a anumitor concepte muzicale și ajută la menținerea atenției în timpul ascultării. În funcție de piesa muzicală pot fi modelate: o formulă ritmică, o celulă melodică (interval), tempoul, caracterul, elemente programatice, forma muzicală. Pentru fiecare dintre aceste activități sunt date exemple concrete din practica concertelor pentru copii. Publicul poate fi inclus în

interpretarea muzicală cu cântece, secvențe de *body percussion* (percuție corporală) și, în limita capacităților logistice și financiare, cu instrumente.

Atât din experiența proprie cât și din literatura de specialitate reiese importanța deosebită a elementelor participative, și mai ales a celor care includ mișcare. Relația dintre muzică și mișcare face obiectul Capitolului 6. În concertul educativ, mișcarea este o componentă esențială a activităților de focalizare a atenției auditive, de modelare și de participare în interpretare. Un efect secundar pozitiv al activităților de mișcare este faptul că, în urma unei asemenea activități, copiii ascultă mai atent lucrarea muzicală următoare, ceea ce corespunde și rezultatelor cercetării impactului unor perioade scurte de activitate fizică asupra concentrării în clasă a copiilor de școală elementară.

Recunoașterea rolului activităților chinestezice în concertul educativ a dus la interesul autoarei de a aprofunda nu numai cercetarea acestora, ci și de a studia relația dintre muzică și mișcare în general. Sunt prezentate unele rezultate relevante în literatura de specialitate din domeniul neuroștiințelor privitoare la multiple aspecte ale percepției muzicii și ale reacției la muzică, ca și diferite ipostaze culturale ale acestei relații: dansul, îmbinarea sincretică a muzicii, dansului și cuvântului în „arta muzelor” – *mousike* – a Greciei antice, legătura intimă dintre ritmul activităților fizice anevoioase și cântecele de muncă, prima întâlnire a copilului cu muzica însoțită de mișcare în cântecul de leagăn și jocurile cântate din folclorul copiilor din întreaga lume. Relația dintre muzică și mișcare a fost în centrul atenției teoriilor și a practicilor educaționale din antichitate și până în prezent. După o scurtă prezentare a rolului acordat acestei relații în filosofia educației din Grecia antică, sunt rezumate sistemele pedagogice ale lui Émile Jaques-Dalcroze, Zoltán Kodály și Carl Orff, și este subliniată importanța pe care toți acești corifei ai pedagogiei secolului XX o acordă acestei relații. Euritmia lui Dalcroze, muzica elementară care este în centrul *Schulwerk*-ului lui Orff, ca și numeroasele exerciții ritmice acompaniate cu mișcare propuse de Kodály, care continuă să fie folosite și astăzi, sunt relevante atât pentru educația muzicală din școli cât și pentru conceperea unui concert educativ pentru copii.

În ultimii ani, integrarea muzicii cu mișcarea a intrat în centrul atenției educației copiilor de vârstă preșcolară și de școală primară din România, atât în educația formală cât și în cea non-formală: în planul de învățământ pentru școala primară a fost introdusă începând din anul 2012 disciplina *Muzică și mișcare*, și în același timp au apărut oferte de activități extrașcolare bazate pe integrarea muzicii cu mișcarea, organizate de diferite asociații sau grupări particulare, dintre care o mare parte au la bază metodele pedagogice ale lui Dalcroze, Kodály și Orff. Concertele pentru copii în vârstă de 5-10 ani din cadrul programului educativ

Do Re Mi Start! al ANMGD completează, prin importanța pe care o acordă elementelor participative de mișcare, activitățile de combinare a unor audiții muzicale, respectiv a cântatului, cu mișcarea, indicate în planul de învățământ pentru disciplina *Muzică și mișcare* în școala primară. Multe dintre concerte au fost oferite pentru grupe de grădiniță și pentru clase de școală în parteneriat cu instituțiile de învățământ formal, o parte și ca ofertă a ANMGD în cadrul programului național „Școala altfel: Să știi mai multe, să fii mai bun”.

Amplul Capitol 6 este dedicat programului *Do Re Mi Start!*, concentrându-se asupra experienței personale de dirijor și moderator al unui număr de zece programe diferite de concerte educative, care au fost prezentate de mai multe ori, atât la Cluj-Napoca, cât și în patru alte localități din țară, totalizând un număr de 58 de reprezentații, atât pentru grupe de grădiniță și clase de școală primară, cât și pentru familii cu copii între 5-10 ani. Ca vorbitoare bilingvă, am prezentat majoritatea programelor atât în concerte moderate în limba română, cât și în reluări în limba maghiară. Șase dintre aceste programe fac obiectul câte unui studiu de caz (Subcapitolul 7.2), în care este prezentat în mod detaliat întregul proces de planificare și prezentare a fiecărui concert: concepția și obiectivele muzical-pedagogice ale concertului, tema și abordarea ei, ca și alegerea unui titlu corespunzător, publicul, locația și durata fiecărui program, repertoriul ales și desfășurarea cronologică a concertului, elementele de mediere muzicală incluse în moderare conform clasificării proprii, ca și elementele vizuale adăugate. Diferitele aspecte ale tuturor concertelor sunt apoi analizate sistematic și evaluate prin raportarea la rezultatele științifice din domeniu, la recomandările experților și la exemplele de bună practică studiate, evidențiind mai ales rolul activităților chinestezice, care au fost incluse în toate concertele. Analiza evaluativă a arătat că atât concepția cât și prezentarea acestor programe a corespuns criteriilor care au reieșit din studiul cercetărilor întreprinse în domeniul medierii muzicale al concertului educativ.

Se poate astfel concluziona că, pentru a planifica și realiza concerte educative pentru copii, este necesar ca mediatorul să cunoască recomandările privitoare la alcătuirea unui astfel de concert și mai ales să dețină cunoștințe temeinice despre diferitele aspecte ale medierii muzicale, pentru ca manifestarea să poată corespunde standardelor de calitate acceptate astăzi în acest domeniu. În contextul necesității de a mări numărul de concerte educative, în așa fel încât ele să permită participarea unui număr cât mai mare de copii, pregătirea tinerilor interpreți în domeniul medierii muzicale în sensul „pedagogiei de concert” devine un imperativ de prim ordin. Această observație conduce la necesitatea formulării unei recomandări de a lărgi oferta de calificare profesională în acest domeniu, atât pentru instrumentiști, cât și pentru dirijorii în formare.

Sperăm că studiul de față poate deveni o resursă utilă, atât pentru instituțiile care organizează concerte educative, cât și pentru muzicienii care le planifică și le prezintă, și exprimăm dorința ca cercetarea în domeniul concertului pentru copii să fie continuată.